

Na osnovu člana 5. i 29. Zakona o Vladi Tuzlanskog kantona („Službene novine Tuzlanskog kantona“, broj: 7/00, 1/05, 11/06 i 13/11), a u vezi sa članom 30. Zakona o zaštiti zraka („Službene novine Federacije BiH“, broj: 33/03 i 04/10), na prijedlog Ministarstva prostornog uređenja i zaštite okolice, Vlada Tuzlanskog kantona, na sjednici održanoj dana 17.05.2016. godine, donosi

Plan interventnih mjera u slučajevima izuzetne zagađenosti zraka

Član 1. (Opće odredbe)

(1) Planom interventnih mjera u slučajevima izuzetne zagađenosti zraka na području Tuzlanskog kantona (u daljem tekstu: Plan) utvrđuju se:

- a) vrste rizika i opasnosti,
- b) subjekti zaduženi za primjenu Plana,
- c) subjekti koji učestvuju u primjeni Plana,
- d) uslovi za proglašavanje epizoda uslijed povećanja koncentracija zagađujućih materija,
- e) mjere u epizodnim situacijama za smanjenje povećanih koncentracija zagađujućih materija,
- f) odgovornost i ovlaštenja u vezi sa primjenom Plana i
- g) subjekti zaduženi za nadzor provođenja mjera.

(2) Plan se odnosi na moguće posebne situacije u kojima su prekoračene granične vrijednosti, tolerantne vrijednosti, vrijednosti pragova upozorenja i pragova uzbune usljed ispuštanja zagađujućih materija u okoliš iz industrijskih i termoenergetskih postrojenja, motornih vozila i individualnih ložišta u domaćinstvima, a koje mogu ugroziti život i zdravlje ljudi i imati značajnijeg uticaja na kvalitet okoliš. Plan se ne odnosi na tehničko-tehnološke havarije u industriji, posebno hemijskoj, farmaceutskoj i petrohemijskoj, u prometu, kao i drugih nesreća i katastrofa.

(3) Plan se primjenjuje na području Tuzlanskog kantona (u daljem tekstu: Kanton).

(4) U ovom planu su u upotrebi pojmovi sa sljedećim značenjima:

- a) *zagađujuća materija* – znači bilo koja materija koju čovjek direktno ili indirektno unosi u zrak i koja vjerovatno može imati štetan uticaj na ljudsko zdravlje i/ili na okoliš u cjelini, uključujući i neprijatne mirise,
- b) *kvalitet zraka* – znači koncentraciju zagađujuće materije u zraku ili njeno taloženje na površinu u toku određenog perioda,
- c) *monitoring kvaliteta zraka* – znači sistemsko mjerenje ili procjenjivanje kvaliteta zraka prema prostornom i vremenskom rasporedu,
- d) *stanica* – je stacionaran i/ili mobilni objekat opremljen za mjerenje/uzimanje uzoraka, obradu i prenos podataka i za zapažanje pojava značajnih za monitoring kvaliteta zraka,
- e) *granična vrijednost kvaliteta zraka* – znači nivo određen na osnovu naučnog znanja s ciljem izbjegavanja, sprečavanja ili smanjivanja štetnih uticaja na ljudsko zdravlje i/ili okolicu u cjelini, ovaj nivo se mora dostići u određenom razdoblju i kasnije ne smije biti prekoračen,
- f) *granica tolerancije* – znači postotak dozvoljenog prekoračenja granične vrijednosti pod propisanim uslovima,
- g) *tolerantna vrijednost* – znači graničnu vrijednost uvećanu za granicu tolerancije,
- h) *prag upozorenja* – znači nivo iznad kojeg postoji rizik po ljudsko zdravlje usljed kratkog izlaganja za izuzetno osjetljive dijelove stanovništva i o kome je potrebno dati najnovije informacije,
- i) *prag uzbune* – znači nivo iznad kojeg postoji rizik po ljudsko zdravlje prilikom kratkog izlaganja i na kojem će biti preduzeti direktni koraci,
- j) *epizoda* – je vremenski ograničeno razdoblje trajanja povišenih koncentracija zagađujućih materija (“epizoda” je usvojeni međunarodni termin za označavanje posebnih situacija),

- k) *suspendovana čestica PM_{2,5}* – je frakcija lebdećih čestica koja prolazi kroz ulaz uzorkivača sa 50% uspješnosti u odstranjivanju čestica aerodinamičkog dijametra 2,5 μm prema referentnoj metodi za uzimanje uzoraka propisana standardom BAS EN 14907 i
- l) *azotni oksidi* – su zbir zapreminskih udjela azot monoksida i azot dioksida izraženih u jedinicama masene koncentracije azot – dioksida (NO₂) u mikrogramima po kubnom metru (μg/m³).

Član 2.

(Vrste rizika i opasnosti)

(1) Rizici i opasnosti po zdravlje ljudi predstavljaju koncentracije zagađujućih materija čije vrijednosti prelaze granične vrijednosti, tolerantne vrijednosti, vrijednosti pragova upozorenja ili vrijednosti pragova uzbune. Navedene koncentracije predstavljaju potencijalnu opasnost za zdravlje ljudi, biljni i životinjski svijet, materijalna dobra i zbog čega može doći do posebnih situacija koje iziskuju mjere za njihovo prevazilaženje.

(2) Povećanje koncentracija zagađujućih materija je stanje zagađenja atmosfere sa jednom ili više zagađujućom materijom u takvim količinama i karakteristikama, koje nakon dužeg ili kraćeg izlaganja djeluju štetno na zdravlje ljudi, biljni i životinjski svijet i materijalna dobra.

(3) Zagađujuće materije koje se prate kantonalnim Sistemom za praćenje kvaliteta zraka (monitoring) su: sumpordioksid, azotdioksid, ugljenmonoksid, ozon i suspendovane čestice PM_{2,5}.

- a) sumpordioksid nastaje kao posljedica sagorijevanja, naročito fosilnih goriva bogatih sadržajem sumpora, te u nekim tehnološkim procesima. Štetno djeluje na organizam čovjeka, naročito na disajni trakt. Izaziva kašalj, bronhitis, opću slabost, a u većim koncentracijama ima toksično dejstvo.
- b) Ugljenmonoksid nastaje usljed nepotpunog sagorijevanja fosilnih goriva u energetskim postrojenjima, motornim vozilima, domaćinstvima i pri različitim industrijskim procesima. Ima jako štetno dejstvo na čovjeka, jak je krvni otrov sa velikim afinitetom vezivanja na hemoglobin, što značajno smanjuje dotok kiseonika u organizam.
- c) Azotni oksidi javljaju se uglavnom u tehnološkim procesima i izduvnim plinovima motornih vozila. Udisanjem izazivaju nelagodnost, nadražuju disajni trakt, izazivaju kašalj i ubrzavaju pojavu umora.
- d) Suspendovane čestice nastaju uglavnom izgaranjem goriva motornih vozila, industrijskom proizvodnjom. Dovode do nadraživanja sluznice disajnih organa i očiju, promjena na koži, krvnom sistemu i sl.
- e) Prizemni ozon nastaje kao proizvod fotohemijskih reakcija azotnih oksida i isparljivih organskih materija pri čemu nastajanje ozona ovisi o koncentracijama ovih zagađujućih materija, omjeru tih koncentracija kao i sunčevoj svjetlosti. Ozon može pogoršati simptome alergije, bronhitisa, astme i druge zdravstvene poremećaje.

(4) Izvori zagađenja zraka su: termoenergetska i energetska postrojenja, industrija, saobraćaj, kotlovnice i individualna (kućna) ložišta.

(5) Djelovanje prekomjernih koncentracija zagađujućih materija na organizam čovjeka može biti akutno i hronično.

- a) **Akutno** djelovanje podrazumijeva izlaganje organizma prekomjernim koncentracijama u kraćem vremenskom razdoblju tj. "epizodama".
- b) **Hronično** djelovanje je izlaganje organizma manjim koncentracijama zagađujućih materija, ali tokom dužeg vremenskog razdoblja.

Član 3.

(Subjekti zaduženi za primjenu plana)

(1) Subjekti zaduženi za primjenu Plana su: Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice TK (u daljem tekstu: Ministarstvo), Kantonalna uprava civilne zaštite (u daljem tekstu: Kantonalna uprava), Kantonalni štab civilne zaštite (u daljem tekstu: Kantonalni štab), općinske/gradske službe i općinski/gradski štabovi civilne zaštite općina/gradova na kojima se vrši mjerenje kvaliteta zraka u okviru svoje nadležnosti.

Član 4.

(Subjekti koji učestvuju u primjeni plana)

Subjekti koji učestvuju u primjeni Plana su:

1. Pravna i fizička lica koja imaju izvor emisija zagađujućih materija i to:
 - 1) Privredna društva koja upravljaju termoenergetskim i energetske postrojenjima,
 - 2) Privredna društva koja upravljaju industrijskim postrojenjima,
 - 3) Privredna društva za proizvodnju i distribuciju toplotne energije,
 - 4) Privredna društva koja se bave pružanjem usluga transporta i prevoza putnika,
 - 5) Vlasnici kotlovnica bez obzira na djelatnost i
 - 6) Vlasnici motornih vozila.Vlasnici pogona za sagorijevanje snage preko 1 MW i Privredna društva koja se bave pružanjem usluga transporta i prevoza putnika dužni su donijeti interne Planove interventnih mjera u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka a koji će biti usklađeni sa ovim Planom.
2. Pravna i fizička lica koja se bave poslovima prijema i prenosa informacija, pozivanja građana i uzbunjivanja i poslovima zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara i to:
 - 1) Elektronski i pisani mediji,
 - 2) Civilna zaštita,
 - 3) Hitna medicinska pomoć,
 - 4) Komunalna privredna društva i
 - 5) Ostale nadležne institucije (zavisno od potrebe).

Član 5.

(Epizode povećanih koncentracija zagađujućih materija i uslovi za proglašenje epizoda)

(1) Epizode povećanih koncentracija zagađujućih materija na području Tuzlanskog kantona su: pripravnost, upozorenje i uzbuna.

(2) Epizode se proglašavaju na osnovu utvrđenog kvaliteta zraka, odnosno poređenjem dobivenih podataka iz kantonalnog Sistema za praćenje kvaliteta zraka sa graničnim vrijednostima, tolerantnim vrijednostima i vrijednostima pragova upozorenja i pragova uzbune iz Pravilnika o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka ("Službene novine Federacije BiH", broj: 1/12), (u daljem tekstu: Pravilnik).

(3) Za slučaj da se proglašavaju epizode povećanih koncentracija zagađujućih materija na području Tuzlanskog kantona proglašenje se objavljuje u elektronskim i pisanim medijima, u vremenskom trajanju koji ovisi od vremena trajanja epizode.

(4) EPIZODA PRIPRAVNOSTI

Ukoliko su izmjerene koncentracije najmanje jedne zagađujuće materije prelazile vrijednosti za epizodu pripravnosti navedene u *Tablici 1.*, na najmanje dvije mjerne stanice na području grada Tuzla u vremenu od dva prethodna dana sa najmanje 3 izmjerene uzastopne satne vrijednosti u toku jednog dana, ili na mjernoj stanici koja je locirana u nekoj od općina TK, u vremenu od dva prethodna dana sa najmanje 3 izmjerene uzastopne satne vrijednosti u toku jednog dana i pri tome se i dalje očekuje nastavak stabilne vremenske situacije u narednih 48 sati koja pogoduje pojačanju zagađenja proglašava se epizoda pripravnosti za tu općinu.

(5) EPIZODA UPOZORENJA

Ukoliko su izmjerene koncentracije najmanje jedne zagađujuće materije prelazile vrijednosti za epizodu upozorenja navedene u *Tablici 1.*, na najmanje dvije mjerne stanice na području grada Tuzla u vremenu od dva prethodna dana sa najmanje 3 izmjerene uzastopne satne vrijednosti u toku jednog dana, ili na mjernoj stanici koja je locirana u nekoj od općina TK, u vremenu od dva prethodna dana sa najmanje 3 izmjerene uzastopne satne vrijednosti u toku jednog dana i pri tome se i dalje očekuje nastavak stabilne vremenske situacije u narednih 48 sati koja pogoduje pojačanju zagađenja proglašava se epizoda upozorenja za tu općinu.

(6) EPIZODA UZBUNE

Ukoliko su izmjerene koncentracije najmanje jedne zagađujuće materije prelazile vrijednosti za epizodu uzbune navedene u *Tablici 1.*, na najmanje dvije mjerne stanice na području grada Tuzla u vremenu od dva prethodna dana sa najmanje 3 izmjerene uzastopne satne vrijednosti u toku jednog dana, ili na mjernoj stanici koja je locirana u nekoj od općina TK, u vremenu od dva prethodna dana sa najmanje 3 izmjerene uzastopne satne vrijednosti u toku jednog dana i pri tome se i dalje očekuje nastavak stabilne vremenske situacije u narednih 48 sati koja pogoduje pojačanju zagađenja proglašava se epizoda uzbune za tu općinu/grad.

(7) Prognoziranje vremenske situacije mora biti zasnovano na zvaničnim podacima Federalnog hidrometeorološkog zavoda.

Tablica 1: Utvrđene vrijednosti kvaliteta zraka za epizodne situacije

Zagađujuća materija	utvrđene 1h vrijednosti (u $\mu\text{g}/\text{m}^3$)		
	za epizodu pripravnosti	za epizodu upozorenja (1h)	za epizodu uzbune (1h)
	1h		
Sumpordioksid (SO_2)	350	425 – 2016 410 – 2017 395 – 2018 380 – 2019 365 – 2020 350 – 2021	500
Azotdioksid (NO_2)	200	250 – 2016 240 – 2017 230 – 2018 220 – 2019 210 – 2020 200 – 2021	400
Ozon (O_3)	-	180	240

Napomena: Nedostajuća vrijednost za ozon (O_3) u tablici 1 nije propisana Federalnim Pravilnikom

Član 6.

(Postupanje zaduženih subjekata nakon proglašenja epizode)

- (1) Ministarstvo redovno vrši praćenje kvaliteta zraka iz kantonalnog sistema za praćenje kvaliteta zraka i svakodnevno izvještava Kantonalni operativni centar i općinske/gradske operativne centre civilne zaštite.
- (2) Odmah po ispunjavanju uvjeta iz člana 5. Plana, Ministarstvo u čijoj je nadležnosti monitoring kvaliteta zraka na području Kantona, proglašava odgovarajuću epizodu iz člana 5., na osnovu dobivenih podataka iz kantonalnog sistema za praćenje kvaliteta zraka i putem općinskih i Kantonalnog operativnog centra civilne zaštite obavještava kantonalnu upravu odnosno općinsku/gradsku službu civilne zaštite na koju se to odnosi.
- (3) Općinska/gradska služba civilne zaštite nakon proglašenja epizode pripravnosti od strane Ministarstva, poduzima mjere u skladu sa mjerama utvrđenim u članu 7. stav (1) Plana.
- (4) Nakon proglašenja epizoda upozorenja ili uzbune Ministarstvo poduzima svoj dio mjera utvrđenih u članu 7. stav (1) tačka a) i b).
- (5) Općinska/gradska služba civilne zaštite nakon proglašenja epizode upozorenja ili uzbune, aktivira općinski štab civilne zaštite koji u skladu sa svojim nadležnostima preuzima realizaciju mjera

- utvrđenih u članu 7. stav (2) i drugih mjera u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća (u daljem tekstu: Zakon o zaštiti i spašavanju).
- (6) Općinske službe civilne zaštite o svim poduzetim mjerama svakodnevno izvještavaju Kantonalnu upravu preko Kantonalnog operativnog centra civilne zaštite.
 - (7) Direktor Kantonalne uprave, u skladu sa članom 134. Zakona o zaštiti i spašavanju koordinira i upućuje kantonalne snage i sredstva civilne zaštite za provođenje dogovorenih mjera zaštite i spašavanja općinama koje su tražile pomoć.
 - (8) U slučaju kada se na dvije ili više općina/gradova proglasi stanje prirodne nesreće zbog prekomjerne zagađenosti zraka, direktor Kantonalne uprave aktivira Kantonalni štab.
 - (9) Kantonalni štab u skladu sa svojim nadležnostima utvrđenim Zakonom o zaštiti i spašavanju, poduzima odgovarajuće mjere zaštite i spašavanja u skladu sa zahtjevima za pomoć dobivenih iz općina.
 - (10) Ako procijeni da provođenje mjera utvrđenih članom 7. stav (2), na općinama ne daje željeni rezultat, Kantonalni štab priprema i predlaže Vladi TK da donese odluku o proglašenju stanja prirodne nesreće zbog prekomjerne zagađenosti zraka.
 - (11) Nakon donošenja odluke o proglašenju stanja prirodne nesreće, Kantonalni štab preuzima rukovođenje i zajedno sa Ministarstvom i općinskim štabovima civilne zaštite provodi mjere utvrđene članom 7. stav (2) i druge mjere zaštite i spašavanja za koje utvrdi da su potrebne.
 - (12) Kada Ministarstvo na osnovu rezultata mjerenja iz sistema za praćenje kvaliteta zraka, proglasi prestanak neke od proglašenih epizoda i putem Kantonalnog i općinskih centara civilne zaštite dostavi to u Kantonalnu upravu i općinske službe civilne zaštite, poduzimaju se daljnje aktivnosti u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju.

Član 7.

(Mjere u epizodnim situacijama za smanjenje povećanih koncentracija zagađujućih materija)

- (1) U slučaju proglašenja epizode pripravnosti mogu se preduzeti sljedeće mjere:
 - a) Upozorenje rizičnim grupama stanovništva za smanjenje kretanja,
 - b) Apeli za smanjenje korištenja motornih vozila,
 - c) Zabrana kretanja za teretna motorna vozila ukupne mase preko 7,5 tona u određenom vremenu na određenim saobraćajnicama,
 - d) Upozorenje da je kažnjivo svako spaljivanje otpada u domaćinstvima i pozivanje, da će se u slučaju da postoje sumnje da se vrše takve nedozvoljene radnje, prijaviti nadležnim inspekcijama i/ili komunalnim redarima općina i kantona i
 - e) Poziv pravnim licima, vlasnicima ili korisnicima kotlovnica ili ložišta, da preduzmu sve potrebne tehnički izvodive mjere kako bi se smanjile emisije u zrak uključujući korištenje drugih, ekološki prihvatljivih energenata (biomasa, plin i niskosumporni ugljevi) i čišćenje dimovodnih instalacija i
 - f) Ostale mjere za koje općinske/gradske službe civilne zaštite i Kantonalni štab civilne zaštite procijene da mogu doprinijeti poboljšanju kvaliteta zraka.
- (2) U slučaju proglašenja epizoda upozorenja i uzbune, mogu se preduzeti sljedeće mjere:
 - a) Obezbjedivanje dodatnih mjerenja mobilnom mjernom stanicom za mjerenje kvaliteta zraka, na kritičnim lokacijama,
 - b) Upozoravanje rizičnih grupa stanovništva za smanjenje kretanja,
 - c) Obustava nastavnog procesa u ustanovama predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja i univerzitetima,
 - d) Zabrana kretanja motornih vozila čiji motori imaju normu manju od EURO 3 i privremeno ograničenje kretanja vozila po sistemu "par-nepar", osim vozila na električni pogon i vozila na tečni naftni plin te policije, javnog gradskog prijevoza, vozila hitnih intervencija (vozila hitne pomoći i vatrogasna vozila), vozila sa diplomatskim tablicama, vozila ministarstva odbrane i ostala vozila sa odobrenjem,
 - g) Zabrana prometa za teretna motorna vozila ukupne mase preko 3,5 tona u određenom vremenu na određenim saobraćajnicama,

- e) Smanjenje potrošnje goriva za zagrijavanje prostorija uz smanjenje temperature u prostorima koji se zagrijavaju,
- f) Smanjenje proizvodnje i zamjena pogonskih goriva kod industrijskih i drugih objekata koja u tehnološkom procesu koriste čvrsta goriva i teža lož – ulja,
- g) Pojačana kontrola vozila i upućivanje na vanredni tehnički pregled vozila koja vidno emituju veće količine crnog dima i čađi,
- h) Osigurati nesmetan protok motornih vozila na glavnim gradskim raskrsnicama i
- i) Ostale mjere za koje općinske/gradske službe civilne zaštite i Kantonalni štab civilne zaštite procijene da mogu doprinijeti poboljšanju kvaliteta zraka.

Član 8.

(Prestanak epizoda)

(1) Ako se u toku trajanja proglašene epizode: uspostavi trend opadanja koncentracija zagađujućih materija u prethodna 24 sata, na osnovu rezultata sa mjernih stanica i zvanična meteorološka služba prognozira prestanak ili slabljenje definirane stabilne meteorološke situacije u naredna 24 sata, proglašava se prestanak epizode ili promjena epizode.

Član 9.

(Nadzor nad provođenjem mjera)

(1) Nadzor nad provođenjem mjera utvrđenih u ovom Planu vrše, u okviru svoje nadležnosti:

1. Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice,
2. Ministarstvo unutrašnjih poslova,
3. Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva,
4. Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja,
5. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta,
6. Ministarstvo zdravstva,
7. Federalna inspekcija,
8. Kantonalna uprava civilne zaštite,
9. Kantonalni štab civilne zaštite,
10. Kantonalna uprava za inspeksijske poslove,
11. Općinske/gradske inspekcije,
12. Općinski/gradski štabovi civilne zaštite ,
13. Općinske/gradske službe civilne zaštite i
14. Komunalni redari.

Član 10.

(Prijelazne i završne odredbe)

(1) Ministarstvo će donijeti Uputstvo o načinu obrade i informisanja javnosti o podacima iz Sistema za praćenje kvaliteta zraka na području Tuzlanskog kantona.

(2) Danom stupanja na snagu ovog Plana prestaje da važi Plan interventnih mjera u slučajevima prekomjernog zagađivanja zraka (“Službene novine Tuzlanskog kantona”, broj: 1/15).

(3) Ovaj Plan stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u “Službenim novinama Tuzlanskog kantona”.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
TUZLANSKI KANTON
VLADA

Broj: 02/1-38-11979/16
Tuzla, 17.05.2016. godine

PREMIJER KANTONA

Bego Gutić